

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ενότητα 8: Λεξικολογική αλλαγή

Γαλαντόμος Ιωάννης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας.....	4
3. Έννοιες – Λέξεις κλειδιά.....	4
4. Θεωρητικό πλαίσιο	5
5. Διαδικασίες σχηματισμού λέξεων (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004).....	5
6. Δανεισμός (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004).....	7
7. Βιβλιογραφικές αναφορές	10

1. Σκοποί ενότητας

- Εξοικείωση με τη φύση της λεξιλογικής αλλαγής
- Εξοικείωση με τις διαδικασίες σχηματισμού νέων λέξεων σε μια γλώσσα
- Εξοικείωση με τη φύση και τα είδη δανεισμού

2. Περιεχόμενα ενότητας

- Θεωρητικό πλαίσιο
- Διαδικασίες σχηματισμού λέξεων
- Δανεισμός

3. Έννοιες – Λέξεις κλειδιά

- Ορισμός λεξιλογικής μεταβολής
- Σύνθεση, προσφυματοποίηση, ενδιάμεσες περιπτώσεις σύνθεσης-προσφυματοποίησης, μετατροπή, συνδυαστικοί τύποι, αναδρομικός σχηματισμός, ουσιαστικοποίηση, λεξικοποίηση, σύμφυση, αρτικόλεξα-Ακρωνύμια-Βραχυγραφίες-Αποκομμένοι τύποι, φωνολογικοί νεολογισμοί, ονοματοποιίες, σχηματισμοί εκ του μηδενός, προσηγορικοποίηση, κυριωνυμοποίηση
- Εσωτερικά & εξωτερικά δάνεια, μεταφραστικά δάνεια, διεθνισμοί, αντιδάνεια, οπτικά & ακουστικά δάνεια, δηλωτικά & συνηποδηλωτικά δάνεια, κωδικοποιημένα & μη κωδικοποιημένα δάνεια, προσαρμοσμένα & μη προσαρμοσμένα δάνεια, σημιτισμοί

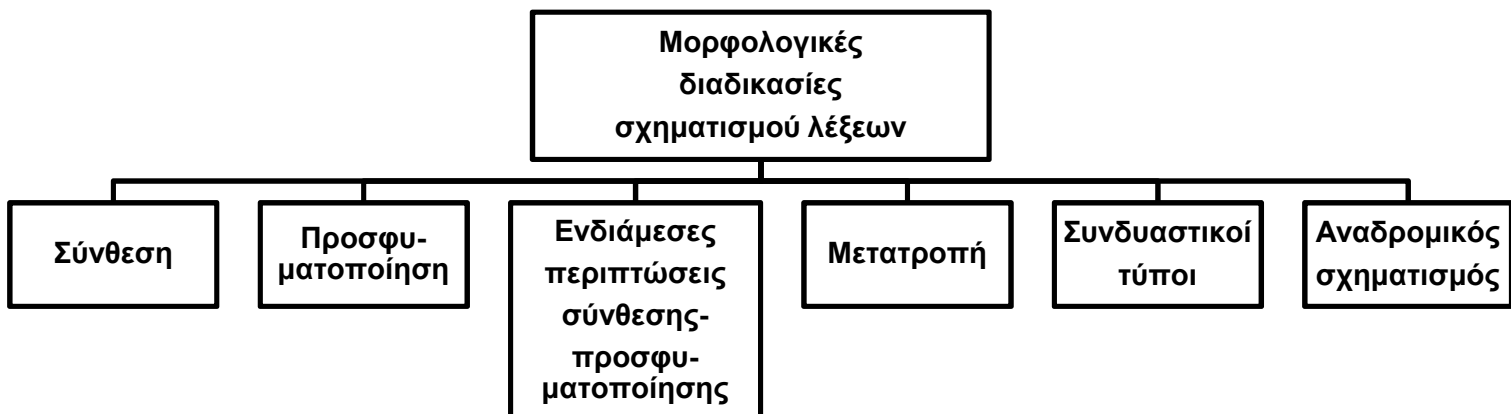
4. Θεωρητικό πλαίσιο

- Λεξικολογική αλλαγή: μεταβολή στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας προκειμένου να αποδοθεί μια νέα ή εκφραστεί με διαφορετικό τρόπο μια υπάρχουσα ή νέα οντότητα/έννοια της εξωγλωσσικής πραγματικότητας (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004).

5. Διαδικασίες σχηματισμού λέξεων (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004)

• ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

- Σύνθεση
- Προσφυματοποίηση
- Ενδιάμεσες περιπτώσεις σύνθεσης-προσφυματοποίησης
- Μετατροπή
- Συνδυαστικοί τύποι
- Αναδρομικός σχηματισμός

- **Σύνθεση:** συνένωση λέξεων ή θεμάτων
 - ΘΕΜΑ + ΘΕΜΑ = ΘΕΜΑ
 - ΘΕΜΑ + ΛΕΞΗ = ΛΕΞΗ
 - ΛΕΞΗ + ΘΕΜΑ = ΘΕΜΑ
 - ΛΕΞΗ + ΛΕΞΗ = ΛΕΞΗ
- **Προσφυματοποίηση:** σχηματισμός λέξεων με την προσάρτηση προσφυμάτων
 - Επιθηματοποίηση
 - Προθηματοποίηση

- Ενθηματοποίηση
- **Ενδιάμεσες περιπτώσεις σύνθεσης-προσφυματοποίησης:**
συμφυματοποίηση
- **Μετατροπή:** αλλαγή γραμματικής κατηγορίας χωρίς τη χρήση προσφύματος
- **Συνδυαστικοί τύποι:** νεοκλασικά σύνθετα
- **Αναδρομικός σχηματισμός:** μορφή αναλογικής αλλαγής
- **ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ**
 - Ουσιαστικοποίηση
 - Λεξικοποίηση

- **Ουσιαστικοποίηση:** σχηματισμός ενός ουσιαστικού από μια λέξη που ανήκει σε άλλη γραμματική κατηγορία και αποκτά μια νέα πιο εξειδικευμένη σημασία.
- **Λεξικοποίηση:** επανεισαγωγή στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας ενός στοιχείου από τους τομείς της μορφολογίας ή της σύνταξης.

- **ΜΟΡΦΟΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ**

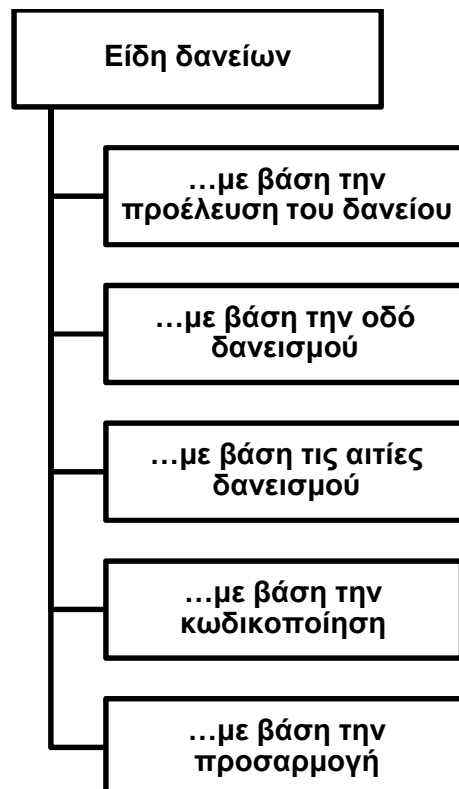
- Σύμφυρση
- Αρτικόλεξα-Ακρωνύμια-Βραχυγραφίες-Αποκομμένοι τύποι
- Φωνολογικοί νεολογισμοί:
 - ✓ Ονοματοποιίες
 - ✓ Σχηματισμοί εκ του μηδενός

- **ΣΗΜΑΣΙΟΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ**

- Προσηγορικοποίηση (μετάβαση από το κύριο όνομα στο προσηγορικό)
- Κυριωνυμοποίηση (μετάβαση από το προσηγορικό στο κύριο όνομα)

6. Δανεισμός (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004)

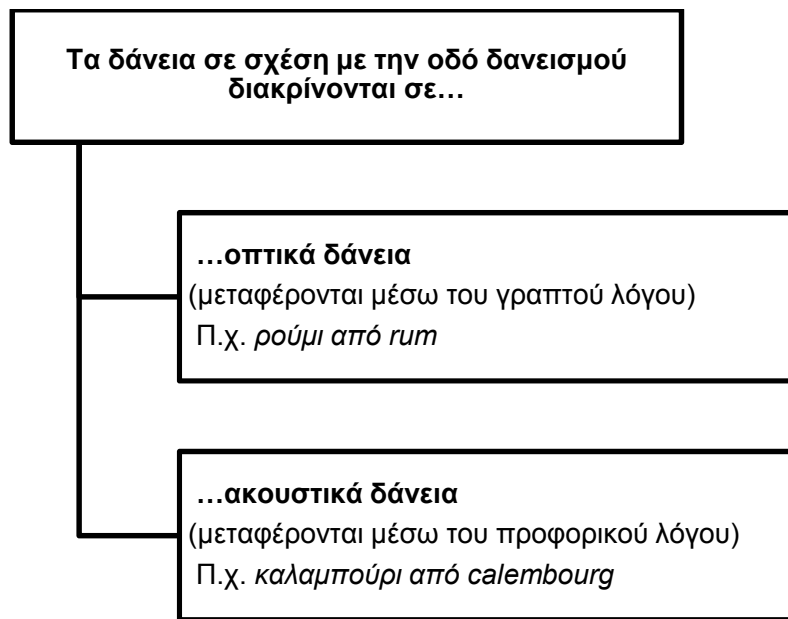
- Δανεισμός: η εισδοχή και ενσωμάτωση ξένων γλωσσικών στοιχείων σε μια γλώσσα (Σακελλαριάδης, 2011).
- Τυπολογία δανείων (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004):

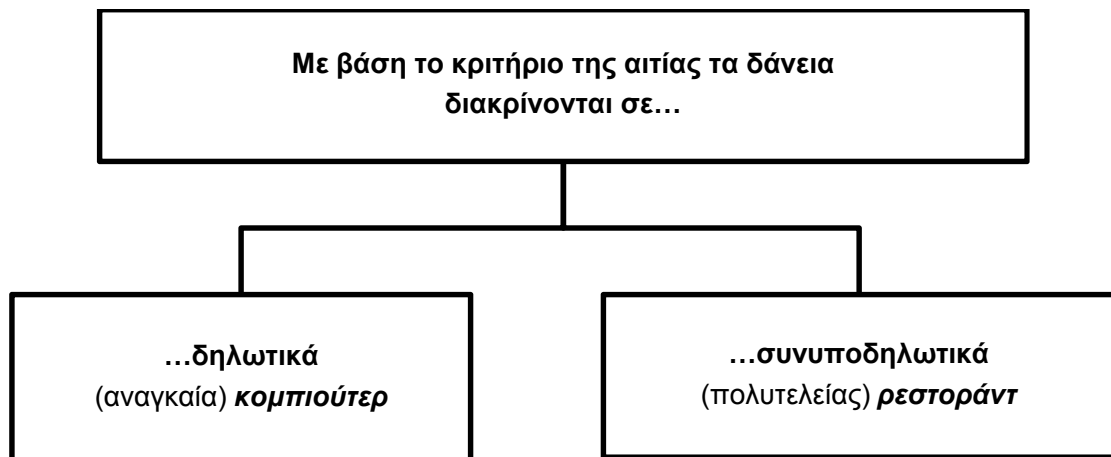
- Με βάση την προέλευση του δανείου:

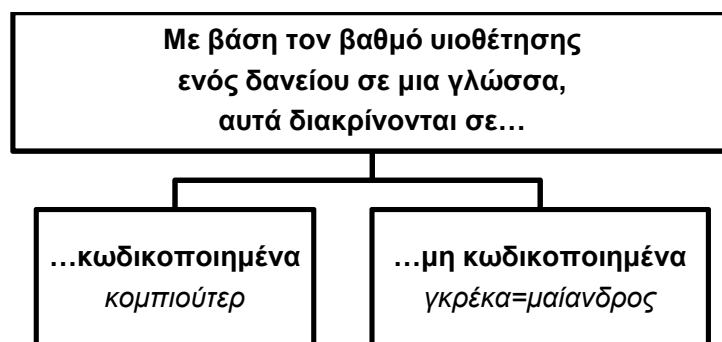
- Με βάση την οδό δανεισμού:

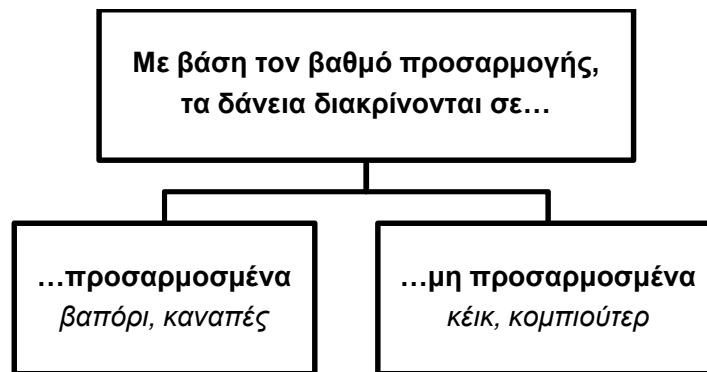
- Με βάση το κριτήριο της αιτίας

- Με βάση την κωδικοποίηση

- Με βάση την προσαρμογή

- Οι λέξεις δεν είναι τα μόνα προϊόντα γλωσσικού δανεισμού.
- Ένα πρώτο τέτοιο στοιχείο είναι οι φθόγγοι.
- Υπάρχουν περιπτώσεις (αν και αρκετά σπάνιες) κατά τις οποίες ο δανεισμός ενός σχετικά μεγάλου αριθμού λέξεων από μια γλώσσα προσθέτει στο φωνητικό σύστημα της γλώσσας που δέχεται τα δάνεια αυτά έναν καινούριο φθόγγο.
- Τέτοια είναι η περίπτωση της λατινικής που δανείστηκε τον φθόγγο [y] μέσω των δανείων που δέχτηκε από τα ελληνικά, φθόγγος που δεν υπήρχε μέχρι τότε στο φωνητικό της σύστημα.
- Προϊόν δανεισμού μπορεί να είναι επίσης ένα μορφολογικό στοιχείο, ένα πρόθημα ή επίθημα.
- Το ελληνικό επίθημα *-άρης*, μαρτυρημένο ήδη στη μεσαιωνική ελληνική, προέρχεται από το ελληνιστικό *-άριος*, που με τη σειρά του μπήκε στη γλώσσα μέσω των πολλών λατινικών λέξεων σε *-arius* που πέρασαν στην ελληνική κατά την ελληνιστική εποχή.
- Στα νεότερα χρόνια, η ελληνική δανείστηκε από την τουρκική το επίθημα *-ί* και σχηματίζει σήμερα επίθετα δηλωτικά χρώματος, π.χ. *κεραμιδί*, με βάση το επίθημα αυτό.
- Εντελώς πρόσφατα, η νέα ελληνική δανείστηκε από τη γαλλική το επίθημα *-έ* για τη δημιουργία άκλιτων λέξεων που δηλώνουν τρόπο, κατάσταση, συμπεριφορά κλπ., π.χ. *κουρελέ*.
- Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι και ένα συντακτικό φαινόμενο μπορεί να αποτελέσει προϊόν δανεισμού.
- Στην κατηγορία αυτή μπορούν να αναφερθούν οι *σημιτισμοί* της *Καινής Διαθήκης*, οι περιπτώσεις δηλαδή κατά τις οποίες οι συγγραφείς επηρεάζονται από τη σύνταξη της μητρικής τους γλώσσας, της αραμαϊκής.

- Τέτοια περίπτωση σύνταξης συναντούμε στο *Κατά Μάρκον: έρχεται ο ισχυρότερός μου οπίσω μου, ου ουκ ειμί ικανός κύψαι λύσαι τον ιμάντα των υποδημάτων αυτού* (Παπαναστασίου, 2001).

7. Βιβλιογραφικές αναφορές

Καραντζόλα, Ε., & Φλιάτουρας, Α. (2004). *Γλωσσική Αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.

Παπαναστασίου, Γ. (2001). Γλωσσικός δανεισμός. Στο Α. –Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα* (σελ. 45-49). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Σακελλαριάδης, Γ.Χ. (2011). *Λεξικό Γλωσσολογίας*. Αθήνα: Σαββάλας.